

A TÁJ ANTROPOGÉN ÁTALAKÍTOTTSÁGÁNAK TÉRKÉPEZÉSE ORSZÁGOS LÉPTÉKBEN MAGYARORSZÁG PÉLDÁJÁN

SZILASSI PÉTER^{1*} – BATA TEODÓRA¹ – MOLNÁR ZSOLT²

¹ SZTE TTIK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék

² MTA ÖK Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet

*e-mail: toto@geo.u-szeged.hu

Kulcsszavak: *hemeróbia, tájak természetessége, GIS*

A táj átalakítottságát kifejező hemeróbia térképezése nem egyszerű kérdés, mivel mértékének egzakt meghatározásához a tájalkotó tényezők közötti bonyolult anyag és energiaáramlási folyamatokat is ismernünk kellene. A számszerűsíthető értékelést nagyban megnehezíti, hogy az emberi hatások rendkívül összetett módon jelennek meg a tájban, a tájalkotó tényezők (a tájalkotó tényező érzékenységtől, és az antropogén hatás erősségétől is függően) eltérő mértékben reagálnak az emberi hatásokra, ráadásul az egyik tájalkotó tényező antropogén eredetű változása gyakorta más tájalkotó tényezők változásait is eredményezi.

A Magyarország hemeróbia térképének készítése kapcsán olyan módszert dolgoztunk ki, mely az egyes tájalkotó tényezők (domborzat, a felszíni vízfolyások, talajok, és a növényzet) átalakítottságát önálló tematikus térképeken, majd együttesen összegezve értékeli. A nemzetközi szakirodalomban a legelfogottabb 7 hemeróbiaszint elkülönítése. Mivel megítélésünk, és a vonatkozó szakirodalom (Csorba P., Szabó Sz. 2009) szerint is hazánkban teljesen érintetlen (ahemerob) táj nincs, ezért a szakirodalomban használt 7 kategóriás felosztásból csupán 6-ot használtunk fel a térkép elkészítésénél.

A hemeróbia (illetve az annak reciprokaként értelmezett természetesség) egyik legfontosabb, leggyakrabban használt indikátora sok szerző szerint a növényzet állapota (Rüdisser, et al., 2012). Magyarország növényzetének természetességét a MÉTA Projekt botanikai felméréseken alapuló Természeti Tőke Index segítségével értékelték (Czúcz B., et al. 2008). Ezt az indexet, mint indikátort használtuk fel a növényzet természetességének kifejezéséhez.

A talajok antropogén átalakítottságát két paraméter alapján értékeltük. A középhegységi, dombsági területeken az USLE modell alkalmazásával számított évi átlagos becsült talajveszteség térképet vettük alapul (Kertész, Á., Centeri, Cs. 2006). Dombsági tájakon ezt a becsült talajveszteség mennyiséget tartalmazó talajveszteség térképet osztottuk be a 6 hemeróbiaszintbe. Az alföldi tájak esetében a talajtömörödés mértékét (MTA TAKI 2014) tekintettük a talajok antropogén átalakítottság indikátorának.

A domborzat átalakítottságát az autópályák, vízfolyások menti töltések, illetve az összes külszíni bánya és meddőhányó földrajzi helyzetét bemutató CLC 50 adatbázis, valamint a középhegységi (teraszozott lejtőjű) szőlőterületek figyelembevételével értékeltük. A vízfolyások, és állóvizek antropogén átalakítottságát az EU Víz Keretirányelvben alkalmazott vízfolyás természetességi kategóriák alapján súlyoztuk.

A vizsgálatok elemi egységei minden egyes, a hemeróbiát befolyásoló tényező elemzése során a 2006-os évben készült CORINE felszínfedettség térkép azonos felszínborítással jellemezhető foltjai

voltak. Ezekre a területi egységekre vonatkozóan összegeztük majd átlagoltuk a hemeróbiát meghatározó tényezőket.

Irodalom:

Kertész, Á., Centeri, Cs. 2006 Hungary. p. 139-153. In: Boardman, J., Poesen, J. (eds) Soil erosion in Europe. John Wiley & Sons, Ltd, London, p. 839

Csorba P., Szabó, Sz. 2009 Degree of human transformation of landscapes: a case study from Hungary. Hungarian Geographical Bulletin 58/2, 91–99.

Czúcz B., Molnár Zs., Horváth F., Botta-Dukát (2008): The natural capital index of Hungary Acta Botanica Hungarica 50(Suppl.): 161-177

MTA TAKI 2014 talajtömörödöttség térkép (1:100 000)

Rüdisser, J, Tasser, E and Tappeiner, U, 2012 Biodiversität in Österreich – ihre Erfassung und der Einfluss der Landnutzung. In Beiträge zum 24. AGIT-Symposium Salzburg . Angewandte Geoinformatik. Salzburg: Wichmann, Berlin/Offenbach.